

UMEÅ UNIVERSITET

Dnr FS 1.5-1972-21
Ert dnr Ju2021/03266

Justitiedepartementet

Yttrande över promemorian Skärpt straff för gravfridsbrott (Ju2021/03266)

Den samhällsvetenskapliga fakulteten vid Umeå universitet har fått möjlighet att bereda Umeå universitets yttrande över promemorian Skärpt straff för gravfridsbrott. Remissvaret baserar sig på ett underlag från juridiska institutionen. Underlaget har utarbetats av universitetslektor Jan Leidö, universitetslektor Maria Forsman, samt universitetsadjunkten Alicia Dassoum Lundberg, juridiska institutionen.

Sammanfattning

Sammantaget ställer sig Umeå universitet positivt till promemorian och delar av lagförslaget. Däremot löser inte byte av begrepp från griftefrid till gravfrid en månghundraårig svårighet med lagstiftningen och Umeå universitet föreslår att griftefridsbrottet behålls eller införande av mer detaljerade begrepp genom att regeln delas upp efter situation. Vidare har Umeå universitet synpunkter på den föreslagna straffbeläggning av försök till brott och brottskonkurrens vid ett grovt brott.

Synpunkter

Begreppet gravfridsbrott

Som det framgår av utredningen har anknytande reglering funnits under lång tid. Vad som skyddas har dock varierat över tid.

Reglerna och skyddsobjektet har förändrats över århundrandena och begreppet griftefrid från 1864 års strafflag har kommit att inkludera fler situationer i syftet att skydda allmänintresset av att iaktta *pietet* mot den döde och hans eller hennes anhöriga. Det nuvarande regelverket är i stort sett en sammanfattning av dessa olika skyddsobjekt och omfattar (a) olovligt befattande med lik eller kvarlevor, (b) obehörigt öppnande av grav eller ofog med grav eller kärlet för stoftets förvaring, samt (c) olovligt flyttande, skadande eller annat ofog med gravvård. Här uppstår en svårighet att med ett enda begrepp fånga alla aspekter, särskilt då vissa situationer inte rör griften/graven utan olovligt befattande med lik. Språkliga glidningar,

UMEÅ UNIVERSITET

Dnr FS 1.5-1972-21
Ert dnr Ju2021/03266

där ”grav” används för både graven och gravvården, kan också skapa oklarhet vad som primärt skyddas.

Att genom en ny brottsbeteckning överge griftefrid och istället införa beteckningen gravfridsbrott innebär att brottets historia och dess sedan länge erkända skyddsobjekt riskerar att gå förlorad. Det nuvarande begreppet anknyter till det grundläggande i att iaktta pietet mot den döda och hans eller hennes anhöriga. medan det föreslagna gravfridsbrottet riskerar att förstås som att det är en grav (oaktat sin betydelse som viloplats för avliden) eller gravvård som utsätts för brottet och att det inte är själva griftefriden som skyddas.

Att värna inte enbart graven utan griftefriden, synes särskilt viktigt – pedagogiskt sett – eftersom det i promemorian framhålls att förekomsten av grova angrepp mot gravars frid synes ha ökat och i vissa fall tagit sig mer svårartade uttryck än tidigare. Detta påkallar att brottsbeskrivningen inte ska närma sig ”skadegörelse av en grav” utan fortsatt omfatta den *oanständiga behandling av lik som vanhelgande av en gravplats* innebär.

Ett alternativ till lagförslaget, som vi vill framhålla, är en tydligare uppdelning i bestämmelsen vilka situationer som avses och, om griftefriden ska utmönstras, att välja ett begrepp som – även brottspreventivt – täcker det skyddsvärda, exempelvis ”brott mot avliden”.

Umeå universitet noterar också att det ålderdomliga begreppet ”ofog” (på avliden) nu föreslås behållas, medan griftefriden ska ersättas av gravfrid.

Försök till gravfridsbrott

I promemorian anförs att skadegörelse har samma straffskala som griftefrids-/gravfridsbrott, vilket verkar användas som ett argument för att i likhet med försök till skadegörelse även straffbelägga försök till griftefrids-/gravfridsbrott. Även om Umeå universitet inte har någon invändning i sak mot en sådan ordning har dessa brott inte samma straffskala. Griftefrids-/gravfridsbrott har en straffskala på böter eller fängelse i högst två år, medan det för skadegörelse är stadgat fängelse i högst två år. Skadegörelse av normalgraden innehåller alltså inte böter i straffskalan. Ringa skadegörelse har däremot böter i straffskalan eller fängelse i högst sex månader. Motivet till förslaget är därmed något haltande.

UMEÅ UNIVERSITET

Dnr FS 1.5-1972-21
Ert dnr Ju2021/03266

Gradindelningen

I promemorian anförs att införandet av ett grovt gravfridsbrott "bör leda till att det oftare än med nuvarande ordning blir aktuellt att döma samtidigt för ett gravfridsbrott och det uppsåtliga dödandet" (s. 16). Umeå universitet delar inte helt denna bedömning och ser inte hur en gradindelning av brottet kommer att leda till att både mord eller dråp och grovt griftefrids-/gravfridsbrott i större utsträckning än tidigare döms ut i brottskonkurrens. Som det anges i promemorian kan ett brott konsumera ett annat brott om de har liknande kriminalpolitisk grund. När det gäller mord eller dråp respektive griftefrids-/gravfridsbrott har dessa olika kriminalpolitisk grund. Skäl för att döma särskilt för båda brotten är enligt praxis om hanteringen av kroppen är skymflig, innebär en ytterligare kränkning och därmed utgör ytterligare ett gärningsmoment, d.v.s. utöver själva dödandet. Ett undanskaffande av en kropp efter ett mord torde därför, i likhet med dagens praxis, inte utgöra ett särskilt brott trots införandet av en gradindelning av gravfridsbrottet. Därför är Umeå universitet tveksamt till att förslaget kommer leda till att det i större utsträckning kommer att dömas för båda brotten, om nu detta är ett syfte med förslaget.

Beslut i ärendet har fattats av professor Ruth Mannelqvist, den Samhällsvetenskapliga fakultetens dekan, efter föredragning av fakultetssamordnare Åsa P Isaksson.

För den Samhällsvetenskapliga fakulteten

Ruth Mannelqvist
Dekan

Åsa P Isaksson